

معیارها و روش‌های اعطای تسهیلات در نظام

بانک‌داری اسلامی و راه‌های بهبود آن

جناب آقای اسداله امیراصلائی

مدیرعامل بانک ایران

«مقدمه»

بازنگری فعالیت‌های بانکی و تجدیدسازماندهی آن در جهت انطباق با نظام بانک‌داری بدون ربا از جمله طرح‌هایی هستند که در چهارچوب طرح ملی ساماندهی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مطرح نظر قرار گرفته و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف گردیده است نسبت به استقرار و اجرای کامل قانون عملیات بانکی بدون ربا به لحاظ شکلی و محتوایی در کلیه بانک‌های کشور اقدام نماید و به اصلاحات لازم از قبیل اصلاح دستورالعمل‌ها و شیوه‌های آموزش کارکنان، تجدیدنظر در مقررات محدودکننده اختیارات نظام بانکی و انجام فعالیت‌های توضیحی و اطلاع‌رسانی به افراد جامعه مبادرت نماید.

در این راستا اصلاح و سالم‌سازی ساختارهای مالی بانک‌ها به ویژه در مورد کفایت سرمایه در حد استانداردهای بین‌المللی، احتراز از تحمیل تسهیلات تکلیفی و فراهم کردن زمینه انجام خدمات بانکی به صورت رقابتی و دریافت هزینه تسهیلات و خدمات بانکی ارائه شده به دستگاه‌های دولتی مورد تأکید قرار گرفته است. همچنین براساس رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور مقرر گردیده است، سیاست‌های پولی در جهت رشد سرمایه‌گذاری، تشویق پس‌انداز داخلی، مهار حجم پول و گسترش بازارهای مالی تنظیم گردد. سیاست‌های پولی از سیاست‌های مالی و بودجه‌ای تفکیک و تبصره‌های تکلیفی بودجه و عملیات شبه بودجه‌ای و تخصیص اعتبارات براساس معیارها و ضوابط معطوف به بازدهی صورت گیرد و بالاخره، شرایط رقابتی بین بانک‌ها گسترش یابد و به بانک‌ها به منظور توسعه و تنوع خدمات بانکی قابل ارائه به مشتریان در زمینه روش‌های اعطای تسهیلات، محاسبه سود و دریافت سود تسهیلات و تعیین سود سپرده‌ها

بر اساس عملکرد واقعی طرح‌ها مبتنی بر قانون عملیات بانکی بدون ربا، آزادی عمل اعطا گردد. بر این اساس گزارش حاضر ابتدا مروری دارد بر قانون عملیات بانکی بدون ربا، مقررات ناظر بر نحوه اعطای تسهیلات بانکی، انعقاد قراردادها، پرداخت سود سپرده‌گذاران و ویژگی‌های آن. سپس پیرامون انتقاداتی که بر عملکرد بانک‌ها می‌شود و یا شبهه ربوی بودن معاملات بانکی را عنوان می‌نماید به بحث و بررسی پرداخته و نحوه عملیات بانک‌ها در خصوص عقود مختلفی که معاملات بر مبنای مقررات آنها انجام می‌شود را به طور دقیق تشریح نموده است.

در بخش بعدی نکات ضعف در عملکرد بانک‌ها شامل ملزم نمودن آنها به اعطای تسهیلات تکلیفی در قالب تبصره‌های قوانین بودجه سنواتی و یا مصوبات خاص، اعمال نرخ‌های ترجیحی برای افراد و طبقات خاص، اعطای تسهیلات تکلیفی به بانک‌های تخصصی با شرایط خاص، اعمال مقررات خاص از نظر دریافت وثائق و آورده‌های مشتری و پی‌آمدهای اعطای این‌گونه تسهیلات به صورت‌تکامل مورد بررسی قرار گرفته است.

در قسمت پایانی گزارش پیشنهاد‌های مربوط به اصلاح روش‌ها و معیارهای اعطای تسهیلات در بانک‌داری اسلامی و راه‌های بهبود آن تشریح گردیده است.

بخش اول - مروری بر قانون عملیات بانکی بدون ربا

قانون عملیات بانکی بدون ربا مشتمل بر بیست و هفت ماده و یک تبصره در جلسه هشتم شهریور ماه سال ۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ دهم شهریور ماه به تأیید اقتصادی، بانکی و فقهی تهیه شده است، قانونی است که از نظر انطباق با شرع و فتاوی مشهور فقهی بدون اشکال است. حضرت آیت‌الله... رضوانی این مسأله را به کرات در سمینارهای بانک‌داری مطرح فرموده‌اند و اعلام داشته‌اند که سعی شده این قانون با نظریات سایر مراجع تقلید نیز منطبق باشد و اگر در مواردی حضرت اما (ره) اجازه داده‌اند ولی از نظر سایر مراجع تقلید مجاز نبوده است، مقررات محدودتری تدوین شده تا مورد اتفاق مراجع حاضر باشد و لذا ایرادی از نظر فقهی بر مقررات قانون وارد نیست و شبهه عملیات ربوی در قانون به طور کلی منتفی است.

مقررات ناظر بر قراردادها

آنچه توسط شورای پول و اعتبار تحت عنوان نرخ‌های سود مورد انتظار در بخش‌های مختلف اقتصادی مطرح می‌شود و تعیین حداقل و حداکثر آن به منظور برآورد کارشناسی طرح‌های متقاضی استفاده از تسهیلات بانکی است. طرح‌های متقاضی باید توسط بانک ارزیابی میزان سودآوری آنها مشخص شود. اگر سودبرآوری از حداقل نرخ سود مورد انتظار بیشتر باشد. اعطای تسهیلات برای اجرای طرح مزبور از نظر بانک بلامانع است لکن این بدان معنی نیست که حداقل مذکور مبنای نرخ

سود مورد مطالبه بانک باشد در واقع تعیین حداقل و حداکثر سود مورد انتظار ابزاری است برای کنترل حجم تسهیلات اعطایی و اولویت بخش‌های مورد نظر، به طور مثال با تعیین این نرخ‌ها سیاستگذار پولی به بانک دستور می‌دهد در بخش بازرگانی و خدمات صرفاً طرح‌هایی که سود مورد انتظار آنها بیشتر از ۲۲٪ باشد را برای اعطای تسهیلات مورد بررسی قرار دهد و چنانچه ارزیابی طرح سود کمتری را پیش‌بینی نماید اعطای تسهیلات به طرح مزبور منتفی خواهد بود. در سیاست‌های انقباضی حداقل سود مورد انتظار در حد بالاتری تعیین می‌شود و اگر زمانی سیاست‌های انبساطی مورد نظر باشد، حداقل نرخ سود مورد انتظار نیز (حسب نیاز) در سطح پائین‌تری برقرار می‌شود. در صورتی که سیاستگذار در نظر داشته باشد تسهیلات بانک‌ها را به سوی بخش خاصی هدایت کند، می‌تواند حداقل نرخ سود مورد انتظار در آن بخش را (حسب نیاز) کاهش دهد و یا با تعیین نرخ‌های متفاوت برای حداقل نرخ سود مورد انتظار در بخش‌های مختلف، اولویت بخش را مشخص نماید.

تعیین سود تسهیلات اعطایی بانک‌ها

در قراردادهای مشارکت مدنی و مضاربه، انعقاد قراردادها برای اعطای تسهیلات به شرح فوق انجام می‌شود و نسبت سود بانک و سود استفاده‌کننده از تسهیلات اعطایی نیز در قراردادها مشخص می‌شود. در اینجا بانک به عنوان یک طرف قرارداد دارای وظایف و حقوق و تعهداتی است که باید در جهت حفظ حقوق خود در قراردادها اعمال نماید.

بانک موظف به نظارت بر مصرف تسهیلات اعطایی، اخذ وثائق و تضمینات کافی و اطمینان از توان متقاضی در اجرای طرح خواهد بود. تحت این شرایط طرح اجرا خواهد شد و در نهایت سود معامله تعیین می‌شود. در عمل میزان سود هرچه باشد باید بین بانک و مشتری با توجه به نسبت‌های مقرر تقسیم گردد.

در قراردادهای فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک و معاملات سلف، سود معامله در هنگام عقد قرارداد مشخص می‌شود و بانک بر همان اساس میزان سود را از مشتری دریافت می‌نماید.

تعیین سود سپرده‌گذاران

بر اساس مقررات قانون عملیات بانکی بدون ربا، بانک‌ها موظفند در تأمین منابع جهت اعطای تسهیلات بانکی اولویت را به منابع سپرده‌گذار بدهند و کمبود آن را از محل منابع خود (اندوخته‌ها و سپرده‌های قرض‌الحسنه) تأمین نمایند. در صورتی که مجموع تسهیلات اعطایی کمتر و یا مساوی مجموع سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار پس از وضع سپرده‌های قانونی مربوط باشد، تمام منافع بین سپرده‌گذاران تقسیم خواهد شد. در صورتی که مجموع تسهیلات اعطایی بانک‌ها برای این امور بیش از مجموع این قبیل سپرده‌ها باشد منافع حاصله متناسب با مدت و مبلغ سپرده‌های

سرمایه گذاری و رعایت سهم منابع بانک نسبت به مدت و مبلغ در کل و جوه به کار گرفته شده در این عملیات بین سپرده گذاران و بانک تقسیم خواهد شد.

در عمل، میزان سود علی الحساب در ابتدای سال توسط مراجع ذی ربط تعیین و ابلاغ می شود و در پایان سال سود قطعی سپرده ها مشخص و در صورتی که بیشتر از میزان تعیین شده باشد به سپرده گذاران پرداخت شده است.

ولی در اکثر سال ها سود حاصل از منابع موکلین کمتر از سود علی الحساب پرداختی به آنان بوده است و مابه التفاوت از سرمایه گذاران مطالبه نشده است. دلیل این امر در بخش دیگر گزارش تشریح گردیده است.

بخش دوم - عملکرد بانک ها و شبهه ربوی بودن معاملات بانکی

بعضاً افرادی در طبقات مختلف اجتماعی اعم از تجار و کسبه، صاحبان صنایع، کارمندان، مقامات و مدیران ارشد دولتی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و دانشمندان حوزه ای و دانشگاهی اظهار می دارند بانک داری بدون ربا با نظام قبلی چه تفاوتی کرده است؟

به سپرده گذاران سود ثابتی پرداخت می شود و از تسهیلات گیرندگان سود ثابتی دریافت می گردد. آیا در چنین نظامی شبهه ربا نمی رود؟!

پاسخ خیلی کوتاه اینست، که در عملیات شبهه ربا وجود ندارد ولی پرداخت و دریافت به ظاهر سود ثابت اشکالی ناشی از عملیات و سیاست ها و قوانین جاری است که باید رفع گردد.

با توجه به عملکرد و مقررات معاملات، بر مبنای عقود مشارکت حقوقی، سرمایه گذاری مستقیم، فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک، قرض الحسنه و معاملات سلف متحمل هیچ گونه جنبه ربوی نیست، تنها در مورد معاملات، مضاربه و مشارکت مدنی دریافت سود به گونه ای است که غالباً عمومی از آن تلفی شبهه ربا دارند و تصور می کنند بانک ها بدون محاسبه میزان سهم الشرکه شرکاء و میزان سود محقق از همان ابتدا با اعمال نرخ های مربوط به سود مورد انتظار سود معامله را دریافت می دارند. لکن در واقع سود بدین صورت اتفاق نمی افتد. بانک ها میزان سهم الشرکه شرکاء را تعیین می نمایند. و نسبت سود طرفین در معامله در قرارداد تعیین می شود. لکن در عمل به عمل عدم وجود یک سیستم نظارت، مشتریان میزان سود عملیات را به میزانی اعلام می نمایند که سود بانک معادل حداقل نرخ سود مورد انتظار می شود. بنابراین در معاملات مضاربه و مشارکت مدنی در عمل بانک ها بدون توجه به نتایج واقعی معامله حداقل سود مورد انتظار را که طبق آئین نامه ها مشخص شده است، بنابر اظهار مشتری دریافت می کنند و لذا عملاً مشتریان تحت عناوین عقود مزبور و جوه را از بانک دریافت کرده و همین وجه را به اضافه حداقل سود مورد انتظار به بانک باز پرداخت می نمایند و بانک به سود محقق اشراف و آگاهی ندارد.

لکن نکته مهم این است که این عملیات ربوی نیستند و تخلف مشتری از اعلام دقیق سود معامله موجب ربوی شدن معاملات بانک نمی‌شود. زیرا تفاوت بیع و ربا در نوع عقد است و تا زمانی که قراردادها براساس مقررات عقود مجاز در قانون تنظیم می‌شود عملیات بانک جنبه ربوی ندارد.

یکی دیگر از مواردی که شبهه ربوی بودن در معاملات را متبادر به ذهن می‌نماید، استفاده از اسناد ساختگی است. این نوع مشکلات معمولاً در معاملات فروش اقساطی مشاهده می‌شود، بعضاً شماری از مشتریان بانک برای یک فعالیت خاص نیازمند تسهیلات بانکی هستند و بانک به منظور فوق نمی‌تواند تسهیلات مورد نظر را تأمین نماید، مشتری خواسته خود را در قالب‌هایی که مورد قبول بانک باشد مطرح و معامله انجام می‌شود میزان این قبیل معاملات (معاملات صوری) بسیار ناچیز می‌باشد. زیرا مشتریان اصلی استفاده از این عقد کارخانه‌ها، شرکت‌های تجاری و صنعتی بزرگ می‌باشند که در مورد این واحدها فروش اقساطی به طور واقعی انجام می‌شود.

در این موارد نیز قرارداد از طرف بانک به صورت صحیح منعقد و اجناس مورد نظر از فروشنده خریداری و به متقاضی به طور اقساطی فروخته می‌شود لکن با تبانی خریدار و فروشنده، خریدار به جای دریافت کالا وجه آن را از فروشنده باز پس می‌گیرد و این امر ارتباطی به معامله بانک نخواهد داشت. از آن جا که مصرف صحیح منابع جذب شده و انجام معاملات عقود اسلامی و رعایت ضوابط مربوط دارای اهمیت بسیار می‌باشد برای این قبیل مشتریان باید ابزار جدید اجرایی پیشنهاد کرد که نیاز آنها به طور صحیح مرتفع گردد.

به نظر می‌رسد یک راه استفاده از ابزار خرید دین است که در قانون عملیات بانکی بدون پیش‌بینی نشده ولی از معاملات مجاز اسلامی است و بخش عمده نیاز مشتریانی را که دارای مطالبات بوده ولی فاقد نقدینگی هستند، تأمین می‌کند.

بخش سوم - نکات ضعف در عملکرد بانک‌ها

در شرایط حاضر دیده می‌شود که محدودیت‌های گوناگون سیاست‌گذاری‌های پولی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، برای مثال می‌توان به تسهیلات بانکی براساس تبصره‌های قوانین بودجه سنواتی اشاره کرد که به منظور جبران برخی کمبودهای اقتصادی و ضرورت‌های اجتماعی تکالیف خاصی برای بانک‌ها تعیین می‌شود که موجب پایین آمدن سطح کارایی نظام بانکی در تخصیص و توزیع بهینه منابع محدود می‌شود و مصارفی که با طبیعت کار این سیستم انطباق ندارد و بعضاً باید از بودجه عمومی دولت تأمین شود برعهده سیستم بانکی گذارده می‌شود. اگر چه در سال‌های اخیر سعی شده است از طریق محدود کردن تبصره‌های مربوط به تسهیلات تکلیفی اقدامات مؤثری صورت گیرد، لکن با توجه به تنگناها همچنان حجم معتنا به تسهیلات مزبور آزادی عمل بانک‌ها را در اعطای تسهیلات محدود نموده است. مشکلات اعطای این قبیل تسهیلات عبارتند از:

۱- منابع بانک‌ها در قالب تسهیلات تکلیفی، مشتریان عادی بخش خصوصی به تدریج از دسترسی به تسهیلات بانکی مورد نیاز محروم و تقاضاهای آنها متوجه بازار غیر متشکل پولی می‌گردد.

۲- برخی از امتیازات که در تبصره‌های مزبور تکلیف می‌شوند روند عادی تسهیلات و اجرای عادلانه قانون عملیات بانکی بدون ربا را مختل می‌سازد. به طور مثال بانک‌های عامل تبصره (۳) موظفند تسهیلات مورد نیاز طرح‌هایی را که دارای توجیهات کامل اقتصادی، فنی و مالب بوده و از نظر وثیقه با مقررات داخلی بانک‌های عامل وفق نمی‌دهند را تأمین نمایند و یا بعضی از تعاونی‌ها در جهت استفاده از تسهیلات تبصره (۳) از پرداخت تمام سهم آورده معاف می‌باشند و در تبصره (۵۲) نوعاً ضوابط اعطای تسهیلات با توجه به وضعیت و شرایط متقاضی تعیین می‌شود. دریافت چنین تسهیلاتی اولاً به لحاظ محدودیت منابع شامل افراد مشابه نمی‌شود. ثانیاً آنها را در بخش مربوطه در شرایط برتر رقابتی قرار می‌دهد.

۳- به بانک‌ها تکلیف می‌شود بخش عمده‌ای از این تسهیلات را با حداقل نرخ سود هر بخش و یا با نرخ ثابت بسیار پائین‌تر از هزینه‌های تجهیز منابع اعطا نمایند.

۴- یارانه سود تعهد شده از سوی دولت در مورد تسهیلات تکلیفی به موقع تأدیه نمی‌شود و مبالغ عمده‌ای به صورت بدهی دولت از این بابت در صورت‌های مالی بانک‌ها منعکس می‌باشد.

۵- برخی از استفاده‌کنندگان از تسهیلات تکلیفی خصوصاً موارد مربوط به حوادث غیرمترقبه اعطای این‌گونه تسهیلات را کمک بلاعوض دولت تلقی می‌نمایند و خود را مکلف به بازپرداخت آن نمی‌دانند. در نتیجه بخش عمده‌ای از مطالبات ناشی از اعطای این‌گونه تسهیلات معوق و لاوصول گردیده است و به علت عدم ایفای تعهدات دولت در بازپرداخت مطالبات معوق و لاوصول بانک‌ها، سودآوری و کارآئی بانک‌ها مختل می‌شود.

۶- ملزم نمودن بانک‌ها به اعطای تسهیلات با سود کم در قالب تبصره‌های بودجه و یا مصوبات خاص، به کارگیری منابع بانک‌ها در سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت با نرخ سود ثابت و کم، ثابت بودن نرخ سود تسهیلات اعطایی و تعرفه‌های بانکی و عدم لحاظ آثار ناشی از افزایش هزینه‌ها در نرخ سود، اعطای تسهیلات تکلیفی به سایر بانک‌ها با نرخ سود کم، پائین بودن نرخ سود سپرده‌های قانونی، تأخیر در وصول مطالبات معوق و تمدید تسهیلات سر رسید گذشته به موجب تکلیف مزبور، ضمن آن‌که موجب می‌شود وجوه نقدی برای تسهیلات جدید در اختیار بانک نباشد، برخلاف طبیعت معاملات بر مبنای قانون عملیات بانکی بدون ربا می‌باشد و موجب شده است که سودآوری بانک‌ها بر مبنای قانون هیچگاه تجربه نشده و قضاوت در کارآئی و عدم کارآئی سیستم امکان‌پذیر نشده است. به‌طور مثال تسهیلات اعطایی ۱۵۰۲۰ ساله در بخش مسکن طی سنوات گذشته با نرخ‌های جدول

زیر:

سال			
۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۳
نرخ سود مورد انتظار در بخش مسکن			
۱۲-۱۶	۱۲-۱۶	۱۲-۱۴	

هزینه‌های زیادی را بر بانک تحمیل می‌نماید. مضافاً این‌که طی سال‌های مذکور حسب مورد و براساس مقررات بعضی از اقشار از قبیل کارمندان دولت، خانواده شهدا، جانبازان، کارگران بیمه شده آزادگان، اعضای هیأت‌های عملی دانشگاه‌ها و واحدهای مسکونی کمتر از ۷۵ متر مربع از نرخ‌های توجیهی پائین‌تری استفاده نموده‌اند. لازم به یادآوری است که تسهیلات مسکن اعطا شده در سال‌های اول انقلاب با نرخ ۴٪ هنوز در بانک‌ها دارای مانده اندکی می‌باشد. نظر به این‌که معاملات اقساطی بلندمدت با سود مشخص با توجه به نرخ تورم و انتظار سپرده‌گذاران، متضمن زیان بسیار زیاد برای بانک می‌باشد و تکلیف بانک‌ها به اعطای این قبیل تسهیلات برخلاف طبیعت عقود و معاملات بانکی است زیرا قاعدتاً معامله بانکی باید به شکلی طراحی شود که سودآور باشد، گرچه این نوع نرخ‌گذاری معامله را ربوی نمی‌کنند لکن با ماهیت عملیات بانکی، تطبیق ندارد.

۷- عدم وجود یک نظام نظارتی منسجم در جریان اعطای تسهیلات، صحت و سودآوری معاملات را به مخاطره می‌اندازد.

بخش چهارم - اصلاح روش‌ها و معیارهای اعطای تسهیلات در بانک‌داری اسلامی و راه‌های بهبود آن

در طبیعت بانک‌داری اسلامی سود سپرده‌ها حاصل از تسهیلات بانکی با توجه به شرایط اقتصادی تحقق می‌یابد. در این نظام بانک می‌کوشید با تجهیز خود در زمینه اعطای تسهیلات بانکی و انجام معاملات صحیح و بررسی و نظارت بر مصرف تسهیلات اعطایی سود واقعی حاصل از معامله را اخذ و طبق مقررات مربوط پس از کسر سهم خود و هزینه‌های عملیات، بقیه را بین سپرده‌گذاران توزیع نماید. در این صورت هر بانکی که موفق شود با انجام معاملات مطلوب و حساب شده سود بیشتری برای سپرده‌گذاران تحصیل نماید در جذب سپرده‌های مردم هم موفق‌تر از سایر بانک‌ها خواهد بود. به منظور حصول این موقعیت در نظام بانکی کشور و براساس تکالیف مقرر در طرح ملی ساماندهی اقتصاد کشور مبنی بر اجرای کامل قانون عملیات بانکی بدون ربا به لحاظ شکلی و محتوای در کلیه بانک‌های کشور و رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور در خصوص تطبیق روش‌های اعطای تسهیلات، محاسبه سود و دریافت سود تسهیلات و تعیین سود سپرده‌های اشخاص براساس عملکرد واقعی عملیات بانکی پیشنهاد می‌شود:

۱- تفکیک وظایف بانک‌های تجاری و تخصصی و اعطای آزادی عمل به بانک‌های تجاری در چهارچوب مقررات در اعطای تسهیلات کوتاه مدت و سوق طرح‌های بلندمدت به بانک‌های تخصصی

و انجام مقدمات لازم برای تخصیص منابع سرمایه‌ای به بانک‌های تخصصی در تأمین این‌گونه تسهیلات.

۲. انجام اقدامات لازم در جهت تقویت سرمایه بانک‌ها در حد استانداردهای بین‌المللی.
۳. تسهیلات تکلیفی بانک‌ها که با توجه به اهداف کلان اقتصاد کشور برنامه‌ریزی می‌شود براساس طبیعت عقود و مقررات مورد عمل در نظام بانکی کشور اعطا شود و شرایط و ضوابط خاص در این خصوص کلاً حذف و هرگونه کمک به اقشار مورد نظر از طریق منابع بودجه‌ای تأمین شود.
۴. اخذ وثائق و تضمینات مطمئن و کافی و اعطای تسهیلات متناسب با توان مشتری و جلوگیری از اعطای تسهیلات تکراری به یک فرد در شعب و بانک‌های مختلف.
۵. جوجه یک واحد اطلاعاتی قوی و کارآمد در مراکز معاملاتی بانک به منظور تشکیل پرونده اطلاعاتی مشتریان و تمرکز این اطلاعات در بانک مرکزی و تنظیم و نشر بولتن هفتگی بهای خرده‌فروشی و عمده‌فروشی کالاها به منظور آگاهی سیستم بانکی از سودآوری معاملات و مطالبه سود واقعی از مشتریان.
۶. دریافت سود تسهیلات و تعیین سود سپرده‌ها براساس عملکرد واقعی طرح‌ها انجام شود. در این خصوص اخیراً شورای پول و اعتبار اقدام مؤثری انجام داده است و در مورد دو طرح پتروشیمی بوعلی سینا و شهید تندگویان به بانک ملت اجازه داده است سود تسهیلات را براساس مشارکت واقعی محاسبه و دریافت نماید.

والسلام علیکم ورحمة... و برکاته